

BØRNEFATTIGDOM 26. april 2023

ANALYSE

Udarbejdet af
Sune Caspersen
Chefanalytiker

Børnefattigdommen stikker mindre dybt end tidligere

Mens antallet af fattige børn har været faldende de seneste år, er afstanden op til fattigdomsgrænsen for de børnefamilier, der fortsat lever under fattigdomsgrænsen, blevet reduceret fra 2015 til 2021. Samtidig er kurven vendt for den vedvarende fattigdom, hvor børn er fattige år efter år. Dog er flertallet af fattige børn gengangere fra året før, og for halvdelen af de børn, der forlader fattigdomsgruppen, er det ikke forbundet med en stor økonomisk fremgang.

Kontakt

Chefanalytiker

Sune Caspersen

📞 26 20 02 28

✉️ sc@ae.dk

Kommunikationschef

Jesper Kirkbak

📞 50 73 71 34

✉️ jk@ae.dk

Hovedkonklusioner

- Det er ikke kun antallet af relativt fattige børn, der er faldende. Afstanden op til fattigdomsgrænsen for de fattigdomsramte børnefamilier er reduceret. I 2015 var den gennemsnitlige afstand til fattigdomsgrænsen 23,6 pct. af den disponible indkomst. I 2021 var den gennemsnitlige afstand faldet til 20,1 pct.
- Den vedvarende børnefattigdom, der måles som mindst tre år under fattigdomsgrænsen i træk, steg kraftigt frem til 2019, men har nu været faldende i to år. Vedvarende børnefattigdom er dermed også på tilbagetog.
- For halvdelen af børnene, der forlader fattigdomsgruppen, er det ikke forbundet med en stor økonomisk fremgang. De rykker nemlig kun lige over fattigdomsgrænsen.

Hvor dybt stikker børnefattigdommen?

Når man taler om fattigdom i Danmark, er det typisk størrelsen på gruppen, altså antallet af fattige familier eller fattige børn, der er i fokus. Det er en vigtig udvikling at få belyst, men økonomisk fattigdom, der opgøres med afsæt i en fattigdomsgrænse, indeholder flere lag end antallet – f.eks. hvor dybt fattigdommen stikker – som er værd at undersøge.

Dybden af fattigdom kan opgøres på forskellig vis, som i bund og grund kan inddeles i to dimensioner:

1. Hvor fattige er de fattige?
2. Hvor vedvarende er fattigdommen?

I det følgende ser vi nærmere på de to dimensioner for gruppen af børn i familier under fattigdomsgrænsen.

Definitionen på fattigdom tager udgangspunkt i Danmarks Statistiks opfølgning på FN's verdensmål nr. 1 om at reducere fattigdommen. Her har Danmarks Statistik udviklet et mål for relativ fattigdom. Målet er en videreudvikling af den tidligere officielle fattigdomsgrænse, der blev vedtaget i 2013 på baggrund af ekspertudvalget om fattigdoms anbefalinger og senere afskaffet af Venstre-regeringen i 2015. Læs mere om fattigdomsgrænsen i bilaget til sidst i analysen.

Afstanden op til fattigdomsgrænsen for de fattigdomsramte børnefamilier er reduceret

I Tabel 1 er det såkaldte poverty gap opgjort for de relativt fattige børnefamilier. Poverty gap angiver den procentvise afstand i den disponible indkomst fra fattigdomsgrænsen.

Tabellen viser, at den gennemsnitlige afstand til fattigdomsgrænsen er blevet reduceret for de fattige børnefamilier fra 23,6 pct. i 2015 til 20,1 pct. i 2021.

TABEL 1

Fattige børnefamilier er rykket længere op mod fattigdomsgrænsen

Tabellen viser, hvor stor afstanden er til fattigdomsgrænsen for børn i familier under fattigdomsgrænsen målt ved *poverty gap*, der er et mål for, hvor langt fra fattigdomsgrænsen, en familie befinder sig.

Poverty gap	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Gns. poverty gap	23,6%	22,3%	21,2%	21,9%	21,2%	20,0%	20,1%

Anm.: *Poverty gap* er defineret som: $1 - (\text{familiens indkomst} / \text{fattigdomsgrænse})$. Til beregningen af det gennemsnitlige poverty gap er den maksimale afstand til fattigdomsgrænsen sat til 100 pct. Familier med negativ disponibel indkomst indgår derfor i beregningen med en værdi på 100 pct.

Tabel: Arbejderbevægelsens Erhvervsråd • Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Tabel 2 viser, hvordan de fattige børnefamiliers afstand til fattigdomsgrænsen har udviklet sig opdelt på intervaller. Den første række viser, hvor mange der har en afstand til fattigdomsgrænsen på mellem 0 og 10 pct., mens den anden række viser andelen med en afstand på mellem 10 og 20 pct. og så fremdeles. Fra 2015 til 2021 er andelen af relativt fattige børn i familier med meget stor afstand til fattigdomsgrænsen på 50 pct. og derover faldet fra 13,7 pct. til 8,1 pct.

TABEL 2

Mere end hvert tredje fattige barn er tæt på fattigdomsgrænsen

Tabellen viser, hvor stor afstanden er til fattigdomsgrænsen for børn i familier under fattigdomsgrænsen målt ved *poverty gap*, der er et mål for, hvor langt fra fattigdomsgrænsen, en familie befinder sig.

Poverty gap	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
0-10 pct.	39,1%	38,6%	35,5%	34,7%	35,1%	37,9%	37,5%
10-20 pct.	22,5%	24,3%	26,3%	25,3%	26,0%	26,8%	26,8%
20-30 pct.	13,0%	13,6%	16,4%	16,9%	16,9%	15,8%	15,9%
30-40 pct.	7,1%	7,4%	8,5%	9,0%	8,9%	7,5%	7,8%
40-50 pct.	4,7%	4,2%	4,1%	4,4%	4,4%	3,6%	3,8%
50 pct. og derover	13,7%	11,9%	9,1%	9,6%	8,8%	8,4%	8,1%

Anm.: *Poverty gap* er defineret som: $1 - (\text{familiens indkomst} / \text{fattigdomsgrænse})$.

Tabel: Arbejderbevægelsens Erhvervsråd • Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Flertallet af fattige børn er gengangere

Det er typisk flertallet af de fattige børn, der er gengangere i gruppen fra det ene år til det andet. I 2021 var omkring 30.300 af de 53.800 fattige børn gengangere fra året før. På den anden side var ca. 17.500 ikke fattige i det foregående år. Derudover indgik omkring 6.000 af de relativt fattige børn i 2021 ikke i opgørelsen af relativ fattigdom året forinden, da de enten var nyfødte eller nye i befolkningen. Gengangere udgjorde således knap to ud af tre fattige børn i 2021, når man ser på gruppen, der også fandtes i befolkningen i det foregående år. Det viser Tabel 3.

TABEL 3

Flertallet af fattige børn er gengangere fra året før

Tabellen viser, hvordan antallet af relativt fattige børn fordeler sig i forhold til status i det foregående år.

	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
Relativt fattige børn i alt	43.430	52.370	64.450	61.160	60.080	56.490	53.800
- Heraf fattige året før		21.870	29.970	35.660	34.830	32.840	30.310
- Heraf ikke fattige året før		18.780	23.780	17.590	18.160	17.450	17.470
- Heraf nye i befolkning		7.110	5.370	3.160	2.630	2.280	2.220
- Heraf 0-årige (nyfødte)		4.610	5.330	4.750	4.450	3.920	3.800

Tabel: Arbejderbevægelsens Erhvervsråd • Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Mange rykker kun akkurat over fattigdomsgrænsen

For den del af fattigdomsgruppen, der enten er nye eller forlader den, er det ofte ikke et udslag af store økonomiske udsving.

Tabel 4 viser, hvor i indkomstfordelingen de børn, der var relativt fattige året før, men kom ud af fattigdom, havnede. I 2021 nåede omkring halvdelen af de børn, der kom ud af relativ fattigdom, kun lige akkurat over fattigdomsgrænsen. Deres familier havde nemlig en indkomst svarende til 50-60 pct. af medianindkomsten, mens fattigdomsgrænsen er på 50 pct. af medianindkomsten.

Desuden oplevede knap 13 pct. af de tidligere fattigdomsramte børn (svarende til summen af de tre første rækker under den fuldt optrukne linje i tabellen), at de ikke længere var under fattigdomsgrænsen, uden at familiens indkomst lå højere end fattigdomsgrænsen. Det skyldes de øvrige kriterier for at indgå i opgørelsen af relativt fattige, som udover indkomstgrænsen omfatter et formuekriterie og ikke tæller familier, hvor hovedforsørgeren er studerende.

TABEL 4

Halvdelen af børn, der kommer ud af fattigdom, rykker kun akkurat over fattigdomsgrænsen

Tabellen viser fordelingen af indkomster i det efterfølgende år for børnefamilier, der kommer ud af fattigdom. Indkomsten er opgjort relativt til medianindkomsten.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
100 pct. eller derover	5,5%	6,9%	3,1%	4,5%	2,9%	3,4%
90-100 pct. af median	2,0%	2,2%	1,7%	1,8%	1,5%	1,9%
80-90 pct. af median	4,3%	3,8%	3,3%	3,2%	3,0%	3,3%
70-80 pct. af median	7,2%	7,0%	6,9%	6,5%	6,2%	6,7%
60-70 pct. af median	18,3%	15,2%	17,2%	16,7%	16,9%	17,1%
50-60 pct. af median	46,2%	44,5%	50,7%	48,4%	52,8%	48,4%
40-50 pct. af median	3,0%	4,5%	3,4%	3,8%	4,0%	4,5%
30-40 pct. af median	2,1%	2,5%	2,0%	2,2%	2,2%	2,7%
30 pct. eller derunder	5,3%	5,9%	5,0%	5,1%	5,1%	5,4%
Ud af befolkning	6,1%	7,5%	6,8%	7,8%	5,4%	6,6%

Anm.: Opgørelsen omfatter børn i familier, der var fattige i det foregående år, men ikke er fattige i opgørelsesåret. Indkomstbegrebet er den husstandsækvivalerede disponible indkomst.

Tabel: Arbejderbevægelsens Erhvervsråd • Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Ofte er vejen ind i fattigdomsgruppen heller ikke forbundet med et stort økonomisk udsving. Det fremgår af Tabel 5, der viser, hvor i indkomstfordelingen de nye fattige børn kom fra. Over halvdelen (56,4 pct.) af de fattige børnefamilier i 2021 kom fra et indkomstniveau, der i det foregående år kun lige akkurat var over fattigdomsgrænsen.

TABEL 5

Over halvdelen af børnene, der bliver fattige, var kun akkurat over grænsen før

Tabellen viser fordelingen af indkomster i året før fattigdom for børnefamilier, der bliver fattige. Indkomsten er opgjort relativt til medianindkomsten.

	2016	2017	2018	2019	2020	2021
100 pct. eller derover	5,2%	3,7%	6,8%	4,6%	4,6%	3,9%
90-100 pct. af median	2,5%	1,9%	2,9%	2,6%	2,6%	2,5%
80-90 pct. af median	4,7%	3,6%	4,5%	4,6%	4,4%	4,0%
70-80 pct. af median	7,3%	6,1%	7,4%	8,2%	8,1%	7,1%
60-70 pct. af median	16,8%	15,9%	14,9%	15,4%	16,8%	14,5%
50-60 pct. af median	52,6%	59,4%	50,6%	51,6%	51,5%	56,4%
40-50 pct. af median	2,8%	2,7%	4,0%	3,8%	3,7%	3,6%
30-40 pct. af median	1,8%	1,7%	2,4%	2,5%	2,4%	2,5%
30 pct. eller derunder	6,3%	5,1%	6,6%	6,9%	5,9%	5,7%

Anm.: Opgørelsen omfatter børn i familier, der ikke var fattige i det foregående år, men er fattige i opgørelsesåret. Indkomstbegrebet er den husstandsækvivalerede disponible indkomst.

Tabel: Arbejderbevægelsens Erhvervsråd • Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Når en stor del af gruppen af fattigdomsramte børnefamilier kommer fra et indkomstniveau, der kun lå lige over fattigdomsgrænsen, og en stor del af dem, der undslipper fattigdom, tilsvarende kun akkurat ligger over grænsen, hænger det sammen med, at selv små udsving i indkomsten omkring fattigdomsgrænsen er tilstrækkeligt til at rykke ud af eller ind i fattigdomsgruppen. Derfor bør mobilitet ind og ud af fattigdomsgruppen fra det ene år til det andet også tolkes med det forbehold, at mobilitet ud af fattigdomsgruppen ikke nødvendigvis er udtryk for en markant ændret økonomisk situation for den enkelte familie. Det samme gør sig gældende for de familier, der oplever at rykke under fattigdomsgrænsen.

Den dybe og vedvarende børnefattigdom har været stigende, men er nu på tilbageslag

Den ét-årige relative fattigdom, som kan opgøres på baggrund af Danmarks Statistiks SDG-indikator, er et godt mål til at belyse udviklingen i børnefattigdom, når der f.eks. er politiske tiltag, der drastisk ændrer ydelsesniveauet for økonomisk udsatte grupper, eller når der sker demografiske hændelser, f.eks. indvandring. Det skyldes, at målet hurtigt fanger og viser konsekvenserne på omfanget af børnefattigdom. Samtidig har dansk forskning vist, at der senere i livet er en målbar effekt på bl.a. uddannelseslængde og erhvervsindkomst af blot ét år i fattigdom i barndommen.¹

Det kan dog i nogen sammenhænge være hensigtsmæssigt at måle på mere vedvarende fattigdom end den ét-årige. Den tidligere officielle fattigdomsgrænse indebar en måling af "økonomisk fattigdom", hvor kun voksne og børn, der tre år i træk havde været under fattigdomsgrænsen, blev talt med. Denne måling af vedvarende fattigdom kan – i sammenhæng med den ét-årige opgørelse – gøre os opmærksomme på, hvor mange af de fattige børnefamilier, der er i en længerevarende økonomisk udsat position. En af ulemperne ved dette mål er dog den iboende forsinkelse, når den økonomiske udsatte tilstand for en familie skal vare i mindst tre år, før den giver udslag i opgørelsen.

Figur 1 viser – på baggrund af definitionerne og opgørelsesmetoden anvendt til at opgøre "økonomisk fattigdom"² – hvor mange tre-årsfattige børn, der var i perioden 2001 til 2021. Derudover viser figuren også, hvor mange børn, der i et givent år har været fattige i mindst tre ud af de fire sidste år. Det er serien med tre-årsfattige, der afspejler den tidligere officielle fattigdomsdefinition af økonomisk fattige.

Figuren viser, at den vedvarende fattigdom har udviklet sig markant over de seneste år. Først en kraftig stigning efterfulgt af en aftagende tendens. Det er værd at bemærke, hvordan kurven med tre-årsfattige er forskudt i forhold til opgørelser med udgangspunkt i den ét-årige fattigdomsgrænse målt ved Danmarks Statistiks indikator, der fremgår af Tabel 3. Antallet af ét-årsfattige børn topper i 2017, mens antallet af tre-årsfattige børn topper i 2019. Det er denne iboende forsinkelse, der besværliggør tolkningen af opgørelsen af tre-årsfattige, når denne sættes i relation til ændringer i samfundet eller politiske tiltag. Vi kan dog aflæse af figuren, at den vedvarende økonomiske fattigdom er i et højt niveau set over de sidste to årtier på trods af et fald i de seneste år.

I 2021 var der ca. 18.300 børn, der havde oplevet økonomisk fattigdom mindst tre år i træk. I 2011 var tallet ca. 10.400 børn, mens det i 2001 var ca. 6.800 børn.

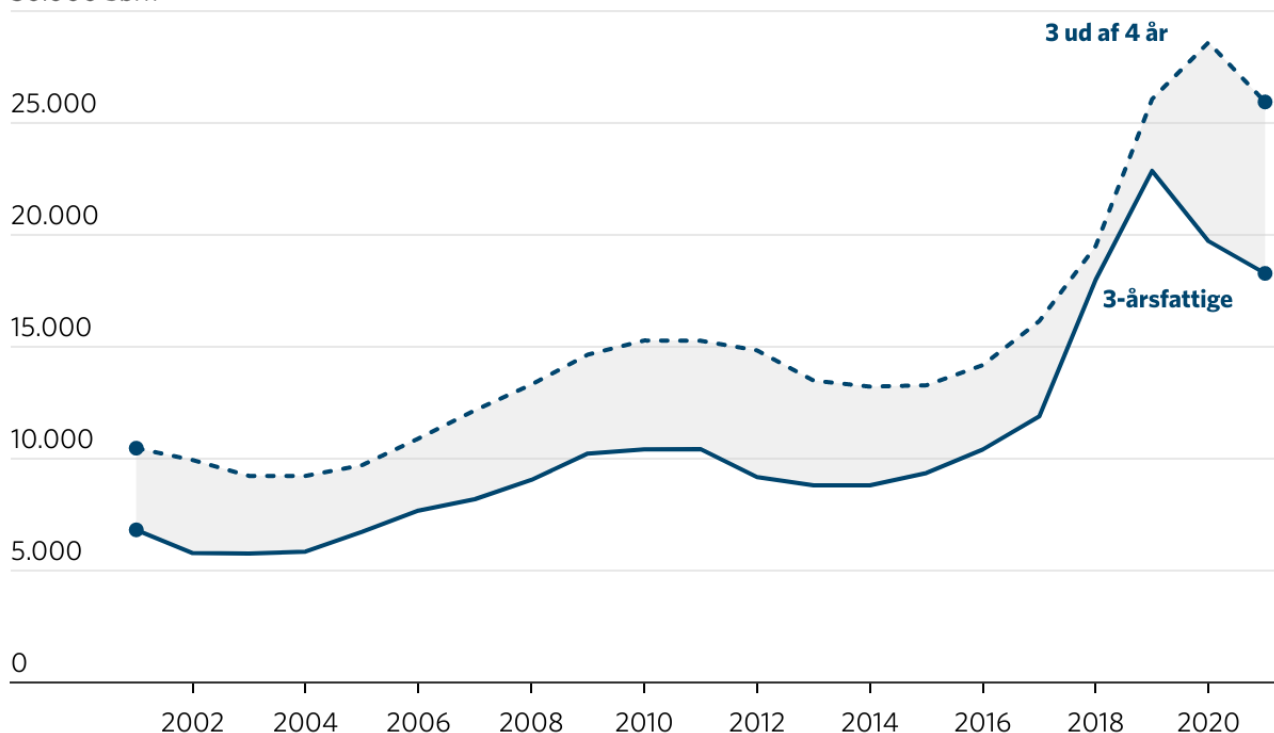
Den store afstand mellem kurverne for "3-årsfattige" og "3 ud af 4 år" fortæller dog en historie om, at der er relativt høj mobilitet ud af gruppen af vedvarende børnefattigdom i de seneste år. Når forskellen mellem "3-årsfattige" og "3 ud af 4 år" vokser i 2020 og 2021, samtidig med et fald i kurven for "3-årsfattige", skyldes det, at mange forlader gruppen ramt af vedvarende børnefattigdom i disse år.

FIGUR 1

Vedvarende børnefattigdom er på tilbagetog

Figuren viser, hvor mange børn, der har været under fattigdomsgrænsen i mindst tre år - enten i træk eller ud af de seneste fire år. Opgørelsen tager udgangspunkt i samme metode som den tidligere officielle fattigdomsgrænse.

30.000 børn

Anm.: Opgjort på baggrund af metoden anvendt til at opgøre økonomisk fattigdom under den tidligere officielle fattigdomsgrænse.
Grafik: Arbejderbevægelsens Erhvervsråd • Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

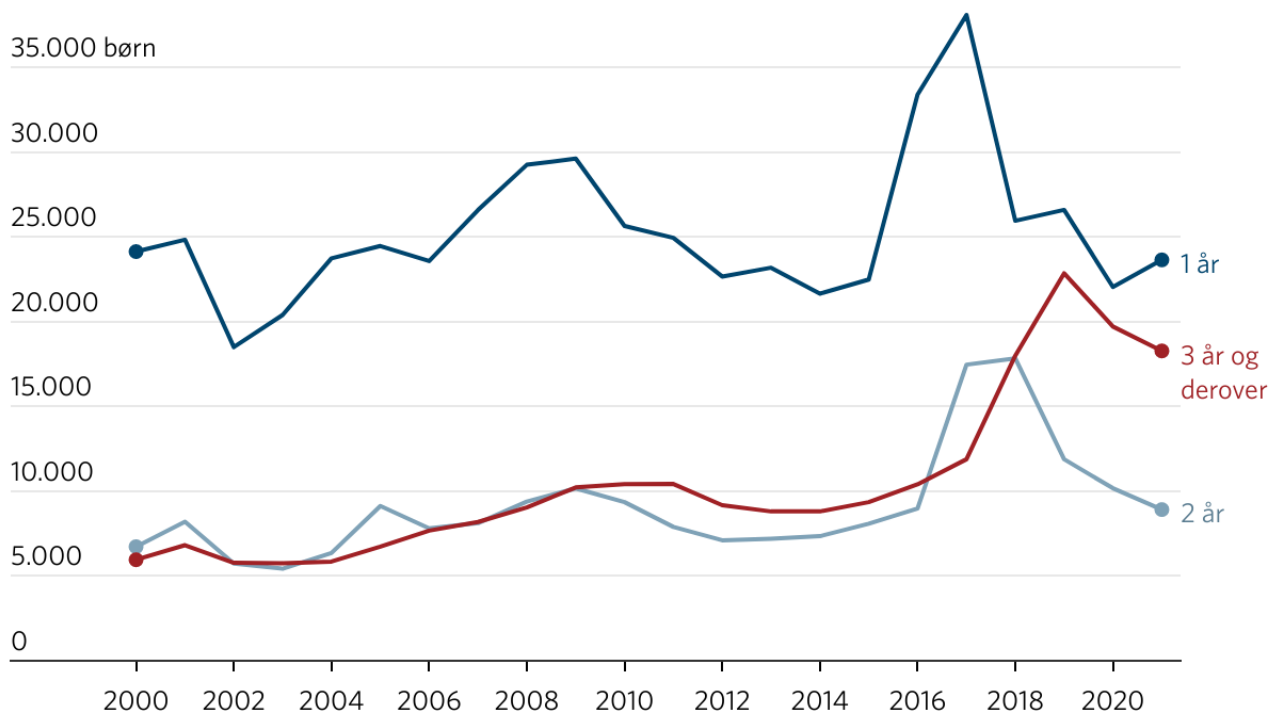
Figur 2 viser på baggrund af samme definitioner og opgørelsesmetode som den foregående figur, hvordan antallet af børn under fattigdomsgrænsen fordeler sig på antallet af år, de har været under fattigdomsgrænsen i træk. Figuren viser, at der over de sidste 20 år har været et relativt stabilt antal børn med ét års tilstedeværelse i fattigdomsgruppen, bortset fra i 2016 og 2017, hvilket bl.a. kan tilskrives indførelsen af kontanthjælpsloftet i disse år.

Den store afstand mellem kurverne, der måler ét års og to års anciennitet i fattigdomsgruppen vidner desuden om, at mange af børnene oplever ét års fattigdom, hvorefter de rykker ud af fattigdomsgruppen. På den anden side har der været en stigning i antallet af børn i vedvarende økonomisk fattigdom af tre års varighed eller mere over perioden. I 2020 og 2021 faldt antallet af børn i vedvarende økonomisk fattigdom dog, hvilket indikerer, at den vedvarende fattigdom er på tilbagetog igen. Denne udvikling skal ses i lyset af, at omfanget af relativ fattigdom generelt har været faldende de seneste år.

FIGUR 2

Mange børn, der mærker ét år i fattigdom, har forladt fattigdomsgruppen året efter

Figuren viser, hvordan antallet af børn under fattigdomsgrænsen fordeler sig på antal år i træk under fattigdomsgrænsen.

Anm.: Opgjort på baggrund af den tidligere officielle definition af økonomisk fattigdom, hvor man tælles med i statistikken efter 3 år under fattigdomsgrænsen i træk.

Grafik: • Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre

Metode

Definition af fattigdomsgrænse

Danmarks Statistik har som opfølgning på FN's bæredygtigheds mål (SDG-mål nr. 1) om at reducere fattigdommen udviklet et mål for relativ fattigdom. Målet er en videreudvikling af den officielle fattigdomsgrænse, der blev vedtaget i 2013 på baggrund af ekspertudvalget om fattigdoms anbefalinger og senere afskaffet af Venstre-regeringen i 2015.

Man er fattig, hvis man i løbet af ét år har en indkomst, som er under halvdelen af medianindkomsten, og samtidig ikke har en formue i starten af året på mere end halvdelen af medianindkomsten.

Hvis familiens hovedforsørger (den der tjener mest) er studerende og ikke har været fuldtidsbeskæftiget mere end halvdelen af året, kan man dog ikke blive kategoriseret som fattig. Heller ikke børn, der flytter hjemmefra, kan blive kategoriseret som fattige, hvis mindst én af deres forældre ikke er fattig.

Medianindkomsten

Medianindkomsten er den midterste indkomst i indkomstfordelingen. Det vil sige, at der er nøjagtigt 50 procent, der har en indkomst, der er højere end medianindkomsten og nøjagtigt 50 procent, der har en indkomst, der er lavere end medianindkomsten. Der benyttes den husstandsækvivalerede disponible indkomst, det vil sige indkomsten efter skat korrigeret for stordriftsfordele i familier med flere familiemedlemmer.

Den relative fattigdomsgrænse og andre fattigdomsmål

Historisk set har niveauet for den relative fattigdomsgrænse været i ret tæt overensstemmelse med opgjorte minimumsbudgetter for at kunne opretholde et nødvendigt men beskedent forbrug. Der er dog særlige forhold, der kan have påvirket minimumsbudgettet i 2021 (ligesom det var tilfældet i 2020). Det drejer sig bl.a. om periodevis nedlukninger af dele af erhvervslivet, rejserestriktioner samt udbetalinger af indefrosne feriemidler, der isoleret set påvirker den opgjorte medianindkomst og derfor også den relative fattigdomsgrænse. Af disse årsager bør opgørelsen af relativ

Det er ikke afgørende, om den relative fattigdomsgrænse er i overensstemmelse med opgjorte minimumsbudgetter, da relativ fattigdom er udtryk for, om man på baggrund af sin indkomst har mulighed for at føre en tilværelse, der tilnærmelsesvis ligner den typiske i samfundet. Særlige engangsudbetalinger har nemlig – på trods af at være midlertidig – en meget målbar effekt på forbruget og dermed også den typiske tilværelse blandt familier i Danmark.

Den tidligere officielle fattigdomsgrænse krævede, at man lå under grænsen tre år i træk for at tælle med i opgørelsen som "økonomisk fattig". Den nuværende indikator for relativ fattigdom, som Danmarks Statistik har udviklet, kræver kun ét år i fattigdom for at tælle med. Den gamle definition er derfor mere robust end den nuværende over for udsving og særlige forhold, der kun vedrører enkelte år, da den måler på det, man kan kalde vedvarende fattigdom. Der er dog ligeledes ulemper ved et sådan mål, da udviklingen fra år til år kan være svær at tolke, når det kan tage flere år, før en ændring ude i samfundet giver udslag i ændrede fattigdomstal.

Fattigdomsgrænsen i kroner og øre

Hvornår en familie konkret vil ryge under fattigdomsgrænsen, afhænger af familietyper. For en enlig person er fattigdomsgrænsen på 137.500 kr. efter skat om året eller 11.500 kr. om måneden. Det er opgjort efter skat og skal dække alle udgifter til f.eks. bolig, mad, forsikringer, tøj, medicin, transport, reparationer, fritid osv. Af tabellen herunder fremgår fattigdomsgrænserne for forskellige familier.

TABEL 6

Fattigdomsgrænsen for forskellige familietyper for 2021

Personer i familien	Grænse pr. familie pr. år	Grænse pr. person pr. år	Grænse pr. person pr. måned
1 voksen	137.500 kr.	137.500 kr.	11.500 kr.
1 voksen og 1 barn	178.700 kr.	89.400 kr.	7.400 kr.
1 voksen og 2 børn	220.000 kr.	73.300 kr.	6.100 kr.
1 voksen og 3 børn	261.200 kr.	65.300 kr.	5.400 kr.
2 voksne	206.200 kr.	103.100 kr.	8.600 kr.
2 voksne og 1 barn	247.500 kr.	82.500 kr.	6.900 kr.
2 voksne og 2 børn	288.700 kr.	72.200 kr.	6.000 kr.
2 voksne og 3 børn	329.900 kr.	66.000 kr.	5.500 kr.
3 voksne*	275.000 kr.	91.700 kr.	7.600 kr.
4 voksne*	343.700 kr.	85.900 kr.	7.200 kr.

Anm.: Børn er her defineret som under 15 år. Hjemmeboende børn på 15 år og derover tælles som voksne. *) 3 eller 4 voksne kan f.eks. være en familie med 2 forældre og 1 eller 2 hjemmeboende børn på 15 år og derover.

Tabel: • Kilde: AE på baggrund af Danmarks Statistiks registre.

1 Lesner, R.V. The long-term effect of childhood poverty. J Popul Econ 31, 969-1004 (2018)

2 Ekspertudvalg om fattigdom. En dansk fattigdomsgrænse – analyser og forslag til opgørelsesmetoder (2013)